

ПРАВОВА ІНТЕГРАЦІЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті проаналізовано поняття терміна «правова інтеграція». Визначені сенс та значення інтеграційних процесів у сучасному світі, їх об'єкти та суб'єкти, а також основні риси цього явища. Сформульовано, що правова інтеграція – процес, який характеризується тривалістю та поетапністю свого розвитку. Виокремлено такі етапи розвитку: виникнення, становлення, період зрілості та стабільності, перетворення. Крім того, приділена увага розмежуванню таких понять, як «глобалізація», «правова інтеграція», «уніфікація», «систематизація», «рецепція», «імплементація». Визначено, що правова інтеграція поділяється на декілька рівнів: виокремлюється внутрішня та зовнішня правова інтеграція, в кожній з яких виділяються свої підрівні. Проаналізовано, що призначенням правової інтеграції є об'єднання національних правових систем (у межах державних) у єдиний геоправовий простір. Цей процес має комплексний характер та складається із декількох стадій, які визначені у статті. Підкреслено, що міждержавна правова інтеграція виступає необхідною умовою ефективної міжнародної співпраці. Її розвиток викликаний необхідністю упорядкування міждержавних відносин з метою створення та підтримки стабільного світового порядку та міжнародної безпеки.

Ключові слова: правова інтеграція, глобалізація, імплементація, систематизація, міждержавна правова інтеграція, правова система, уніфікація, європейське право.

ПРАВОВАЯ ИНТЕГРАЦИЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Аннотация. В статье проанализировано понятие термина «правовая интеграция». Определены черты и значение в современном мире интеграционных процессов, их объекты и субъекты, а также основные черты этого явления. Сформулировано, что правовая интеграция – процесс, который характеризуется длительностью и поэтапностью своего развития. Выделяются следующие этапы развития: возникновение, становление, периоды зрелости и стабильности, преобразования. Кроме того, уделено внимание разделению таких понятий, как «глобализация», «правовая интеграция», «унификация», «систематизация», «рецепция», «имплементация». Определено, что правовая интеграция разделяется на несколько уровней, в качестве критерия такой классификации выступает сфера распространения указанного процесса: выделяются внутренняя и внешняя правовая интеграция, в каждой из которых выделяются свои подуровни. Проанализировано, что предназначением правовой интеграции является объединение национальных

правовых систем (в пределах государственных) в единое геоправовое пространство. Этот процесс имеет комплексный характер и состоит из нескольких стадий, которые определены в статье. Подчеркивается, что международная правовая интеграция выступает необходимым условием эффективного международного сотрудничества. Его развитие обусловлено упорядочением межгосударственных отношений с целью создания и поддержки стабильного мирового порядка и международной безопасности.

Ключевые слова: правовая интеграция, глобализация, имплементация, систематизация, межгосударственная правовая интеграция, правовая система, европейское право.

Maryna G. Khaustova

Department of Theory of State and Law
Yaroslav Mudryi National Law University
Kharkiv, Ukraine

LEGAL INTEGRATION: THE THEORETICAL ASPECT

Abstract. *The article analyzes the concept of the notion legal integration. The article determines the meaning and the importance of integration processes in the modern world, their objects and subjects, as well as the main features of this phenomenon. It is formulated that legal integration is a process which is characterized by the duration and graduation of its development. The following stages of the development are defined: origin, formation, period of maturity and stability, transformation. Moreover, it is paid attention to the differentiation of concepts such as «globalization», «legal integration», «unification», «systematization», «reception», «implementation». It is determined that legal integration is divided into several levels, a criterion for such a division is a sphere of spreading such a process: the internal and external legal integration are distinguished, both containing their own sublevels. It is analyzed that the purpose of legal integration is the unification of the national legal systems (within the state) into a single geo-legal space. This process is complex and consists of several stages defined in the article. It is emphasized that international legal integration is a necessary condition for an effective international cooperation. Its development is caused by the need to regulate interstate relations with the aim of creating and supporting a stable world order and international security.*

Keywords: legal integration, globalization, implementation, systematization, interstate legal integration, legal system, unification, European law.

ВСТУП

Термін «інтеграція» походить від латинського «*integer*», тобто повне, ціле, що дослівно перекладається як «возз'єднання, заповнення» та представляє собою ту сторону процесу розвитку, яка пов'язана з об'єднанням в ціле раніше різно-рідних частин та елементів. Процеси інтеграції можуть мати місце як у рамках вже сформованої системи (у цьому випадку вони ведуть до підвищення рівня її цілісності та організованості), так і при виникненні нової системи із раніше непов'язаних елементів. Існують різні види інтеграції, які знаходять свій прояв в усіх сферах існування суспільства, держави, окремої особистості. Так, залеж-

но від сфери дії можна виокремити загальносоціальну, політичну, економічну, культурну інтеграцію, інтеграцію права та інші види [1].

Правова інтеграція здійснює вплив на усі елементи систем, що взаємодіють, серед яких: економіка, політика, право, правовідносини, законодавство, судова та адміністративна практика. Інтеграція здійснює сильний вплив як на правотворчість, так і на правозастосування. При цьому відбувається запозичення не тільки правових норм, але й методів, способів, засобів правового регулювання, прийомів юридичної техніки, яка застосовується при складанні та оформленні нормативно-правових актів. Правова інтеграція здійснюється не поверхово, а проникає углиб правової системи та зачіпає усі її основні елементи [2; 3].

У загальній теорії держави і права відсутня єдина думка з приводу поняття правової інтеграції [4; 5]. Найчастіше визначення обмежується лише сферою міждержавної взаємодії, тоді як процес правової інтеграції здійснюється і на внутрішньодержавному, і навіть на регіональному рівнях. Метою дослідження є аналіз сутності правової інтеграції, її різновидів та елементів, а також наведення чітких визначень та розмежування різних категорій і понять цього процесу.

1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Поняття «інтеграція» прийшло на зміну поняттю «міжнародне співробітництво» (яке не відображало сутності нових явищ) і розуміється як вихід за межі співробітництва – аж до утворення єдиної структури, що відзначається наддержавними ознаками. Наукова література визначає інтеграцію як процес і результат взаємозв'язку, взаємодії, зближення та об'єднання в єдине ціле будь-яких частин, елементів країн, їхніх економік, соціальних і політичних структур, культур, соціальних і політичних груп, етносів, партій, рухів, організацій [6].

Процеси інтеграції є вкрай різноманітними, що становить проблему при спробі їхнього детального дослідження. Чинниками, що сприяють розвитку інтеграційних процесів, є протистояння між країнами в результаті зіштовхування різних цінностей та інтересів; пошук компромісів та вирішення конфліктів зумовлюють перехід на якісно новий рівень міжнародних відносин. Дослідженням цих складних та суперечливих явищ займалися К. Дейч, Е. Хаас, Д. Пучала, Е. Моравчик, П. Тейлор, П. Гофман, В. Рьопке, А. Маршаль, Г. Джонсон, кожен з яких зробили певний внесок у розробку понять «інтеграція» і «європейська інтеграція». Ідеї дослідників різних часів були сприйняті і використані задля подальшого вивчення та дослідження сутності інтеграційних процесів сучасними зарубіжними та вітчизняними вченими, серед яких Л. А. Луць, І. В. Яковюк, Т. М. Вахітова, В. Л. Кулапов, Е. Г. Потапенко, А. Е. Єгоров.

Дана тема знайшла своє відображення і в роботах провідних вчених, як, наприклад, одного з лідерів «флорентійської школи» політичних досліджень Дж. Сарторі. Дослідник стверджує, що інтеграція – це процес, який здійснюють конкретні агенти: країни, партії, угруповання тощо. При цьому він наголо-

шує, що в західній практиці цей термін не застосовується до будь-якого виду «з'єднання» чи «злиття», а максимальний рівень єднання досягається за наявності інтегруючих факторів [7].

2. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

У даній статті використані різноманітні теоретичні методи дослідження. Виходячи із буквального тлумачення поняття «інтеграція», приходимо до твердження, що воно відображає певний процес, у результаті якого відокремлені та розрізнені елементи перетворюються на цілісну систему. Такий підхід дає можливість вдаватися до системного аналізу, що є досить ефективним методом для дослідження процесів у правових науках.

Здійснено теоретичний аналіз інформації, представленої в численних дослідженнях вітчизняних та іноземних вчених, які займалися вивченням правових аспектів інтеграційних процесів. Це дозволило узагальнити та навести чіткі формулювання різних термінів, що стосуються вищезгаданих процесів. Застосувавши метод порівняння, було виявлено та окреслено принципову різницю між цими термінами, що є критично важливим для розуміння сутності інтеграційних процесів. Зокрема, проаналізовано різні тлумачення поняття правової інтеграції, визначені суб'єкти та об'єкти правової інтеграції та проведено розмежування між поняттями «міждержавна правова інтеграція» та «правова інтеграція».

3. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

У загальній теорії держави і права відсутня єдина думка з приводу поняття правової інтеграції. Частіше зустрічається його вузьке розуміння, яке обмежується лише сферою міждержавної взаємодії, тоді як процес правової інтеграції здійснюється і на внутрішньодержавному, і навіть на регіональному рівнях. Тому не слід ототожнювати такі категорії, як міждержавна правова інтеграція і правова інтеграція. Дослідження сутності правової інтеграції, її різновиди та елементи є головним завданням дослідження інтеграційних процесів.

Правова інтеграція – це складний процес. З одного боку, він виступає як процес об'єднання елементів у систему, а з другого – спрямований на підтримку цілісності системи, що вже існує. Правова інтеграція має об'єктивний, закономірний характер. Так, у галузі суспільного життя, як і у природі, об'єктивний закон створює лише об'єктивну реальну можливість, яка діяльністю людей перетворюється у дійсність. Слід відмітити, що роль суб'єктивних факторів підвищується по мірі розвитку інтеграційного процесу. Внаслідок діяльності людини створюються умови, які сприяють або штучно затримують розвиток інтеграційних процесів. Однак передумови та причини правової інтеграції мають об'єктивну природу [8].

Об'єкт правової інтеграції – це те, на що спрямована дія вказаного процесу. Основним (загальним) об'єктом правової інтеграції виступають соціальні систе-

ми та елементи, що її складають. Однак із використанням правових засобів здійснюється об'єднувальна взаємодія економічних, політичних, культурних та інших систем. Однак така взаємодія можлива лише на основі уніфікованих правил, тому безпосереднім об'єктом правової інтеграції виступають правові системи. При цьому в залежності від того, на якому рівні здійснюються інтеграційні процеси, можливо говорити про міжнародну правову систему, внутрішньодержавну правову систему та правові системи різних суб'єктів в рамках однієї держави (мова йде про федеративні держави, які складаються із відносно автономних суб'єктів).

Слід підкреслити, що безпосереднім об'єктом правової інтеграції виступають не тільки правові системи у вузькому розумінні – внутрішньодержавні правові системи та правові системи суб'єктів федеративної держави, але й інші системи утворення у правовій сфері. Так, навіть при внутрішній інтеграції права об'єктами поєднання виступають елементи структури права, а саме – норми, інститути, галузі, які за своєю суттю також є правовими системами нижчого рівня.

Зближення внутрішньодержавних правових систем приводить до зближення правових сімей, під якими прийнято розуміти сукупність національних правових систем, заснованих на спільності джерел, структури права та історичного шляху їх формування. Як правило, в юридичній літературі виокремлюють такі правові сім'ї: загального права, романо-германську, традиційну та релігійну. Внаслідок тісної та конструктивної взаємодії та розвитку інтеграційних процесів кордони між вищезазначеними правовими сім'ями стираються, стають менш очевидними та все більше формальними.

Суб'єкти правової інтеграції – це особи та органи, за посередництвом яких здійснюються об'єднувальні процеси. Це, як правило, органи державної влади, що мають правотворчу або правозастосовну компетенцію. Серед органів – суб'єктів інтеграції слід виокремити колегіальні та одноособові [9].

Серед суб'єктів міждержавної правової інтеграції слід виокремити специфічного суб'єкта – міжнародні організації, які представляють собою поєднання держав, що створюється на основі міжнародного договору для виконання певних цілей, що мають відповідну систему постійно діючих органів, які наділені міжнародною правосуб'єктністю, та створене у відповідності із міжнародним правом.

Щоб визначити правову інтеграцію як категорію, необхідно вказати на її ознаки:

1. Це процес, який виникає в силу об'єктивних причин.
2. Цей процес має специфічну сферу функціонування, а саме – соціальну. Її особливістю є те, що усі зміни опосередковуються діяльністю людей, оскільки саме суспільство є нічим іншим, як певною формою гуртожитку, що виник внаслідок еволюційного розвитку форм взаємодії людей.
3. Виступає стороною та об'єктивною тенденцією сучасного соціального розвитку.

4. Спрямована на зближення та об'єднання взаємодіючих елементів у системі з використанням правових засобів, а також на підтримку цілісності та єдності вже існуючої соціальної системи.

5. Переслідує ціль – формування соціальної (політичної, економічної, культурної, правової) системи вищого порядку, яка наділена організаційною та функціональною єдністю.

6. Має певні етапи. Правова інтеграція – процес, який характеризується тривалістю та поетапністю свого розвитку. Виокремлюються такі етапи розвитку: виникнення, становлення, період зрілості та стабільності, перетворення.

Отже, правова інтеграція – закономірний процес соціального правового розвитку, який за рахунок застосування правових засобів та формування якісно однорідної правової основи забезпечує поетапне поєднання соціальних (політичних, економічних, культурних, правових, інформаційних) систем у єдину консолідовану соціальну систему вищого рівня, а також підтримку цілісності та єдності соціальної системи, що вже існує.

У світлі вищенаведеного необхідно розмежувати такі поняття, як «глобалізація», «правова інтеграція», «уніфікація», «систематизація», «рецепція», «імплементация». Особливу увагу слід приділити співвідношенню категорій «глобалізація» та «інтеграція». Вказані категорії близькі за змістом, але повністю не співпадають.

Глобалізація представляє собою багатосферний макромасштабний процес, об'єктом якого виступають соціальні системи. Глобалізація у правовій сфері є універсалізацією внутрішньодержавних правових систем та не пов'язана з їх об'єднанням у щось інше, ціле, якісно нове [10].

Відмінності процесів глобалізації та правової інтеграції полягають у такому:

1. Глобалізація – це світовий процес, який може відбуватися тільки на вищому рівні, тоді як правова інтеграція – багаторівневий процес, який може здійснюватися не тільки на міжнародному, але й на внутрішньодержавному рівні.

2. Глобалізація завжди пов'язана з універсалізацією та денационалізацією правових систем, тоді як процес правової інтеграції не обов'язково пов'язаний з указаними явищами (наприклад, проявом інтеграції у праві виступає процес формування нових правових спільнот, який ніякого відношення до універсалізації не має).

3. Глобалізаційні процеси не завжди опосередковані правом, тоді як процес правової інтеграції передбачає необхідність використання правових засобів.

4. Глобалізація не переслідує мету поєднання національних систем в деяку єдність; правова інтеграція, навпаки, спрямована на поєднання та має за мету формування єдиної консолідованої системи більш високого рівня.

5. Якщо співвідносити процес глобалізації та процес міжнародної правової інтеграції на глобальному рівні із функціональної точки зору, то глобалізація як процес нарощення у соціальних системах держав спільного, універсального,

служує основою для зближення національних систем та подальшого їх поєднання з використанням правових засобів, тобто створює необхідні умови для здійснення міждержавної правової інтеграції.

Таким чином, поняття глобалізації – багатопланове, яке позначає комплексний процес, що охоплює усі сторони існування суспільства та держави, тоді як правова інтеграція обмежується лише правовими засобами, що опосередковують поєднання соціальних систем. Тому вказані категорії не співпадають за своїм обсягом та змістом, мають різний суб'єктний склад, цілі та результати.

При співвідношенні категорій «правова інтеграція», «гармонізація» та уніфікація необхідно відмітити, що дві останні можливо розглядати як універсальні методи правової інтеграції.

Важливе значення має також розмежування категорій «правова інтеграція», «рецепція», «імплементація» та «систематизація». При співвідношенні даних категорій необхідно вказати, що рецепція як процес запозичення правових елементів виступає способом правової інтеграції на міжнародному (при запозиченні однієї національної правової системи елементів правової системи іншої держави) та внутрішньодержавному рівнях (при запозиченні правових елементів однієї регіональної правової системи іншою). Імплементація як процес внесення в національні правові системи міжнародних норм та принципів у цілях виконання міжнародно-правових зобов'язань виступає способом міждержавної правової інтеграції. Систематизацію як процес техніко-юридичного упорядкування правового матеріалу слід розглядати як спосіб інтеграції у право, який передбачає певні зміни не тільки зовнішньої форми, але й структури системи права.

Правова інтеграція поділяється на декілька рівнів, критерієм такої класифікації виступає сфера розповсюдження указанного процесу. Так, слід виокремити внутрішню та зовнішню правову інтеграцію. Внутрішня (або внутрішньосистемна) правова інтеграція – відбувається в межах конкретної системи (економічної, політичної, правової та ін.). Зовнішня (міжсистемна) правова інтеграція – певна форма взаємодії систем. Зовнішньою вона називається тому, що пов'язана з об'єднанням соціальних систем та їх елементів, які є самостійними або мають власну організацію. У свою чергу зовнішня інтеграція має підрівні: міжнародну та внутрішньодержавну (федеративну). Міжнародна інтеграція характеризує взаємодію систем різних держав, а також взаємодію національних систем із міжнародним правом.

Внутрішньодержавна (федеративна) правова інтеграція характеризує взаємодію систем суб'єктів федерації у федеративних державах між собою та з федеральною системою. В унітарних державах даний вид необхідно розглядати як внутрішню (внутрішньосистемну) правову інтеграцію.

У свою чергу, міжнародна інтеграція поділяється на глобальну та регіональну. Глобальна правова інтеграція охоплює загальні об'єднувальні тенденції прак-

тично усіх національних систем. Такі тенденції простежуються, наприклад, при взаємодії національних правових систем із міжнародним правом. Регіональна інтеграція відбувається при взаємодії національних систем обмеженої кількості держав у межах певного регіону або в межах певного наддержавного регіонального утворення.

Як зауважує Л. Луць, призначенням правової інтеграції є об'єднання національних правових систем (у межах державних) в єдиний геоправовий простір [11]. Цей процес має комплексний характер та складається з декількох стадій:

1. Поглибленої взаємодії та узгодження засад формування міждержавної правової системи.

2. Наближення національних правових систем до міждержавної шляхом попередньої адаптації внутрішньодержавного законодавства до правових стандартів цієї системи.

3. Входження національних правових систем до міждержавної та остаточна правова адаптація у межах єдиного правового простору.

На першій стадії поглиблюється співробітництво національних правових систем, визначаються їхні особливості, можливості узгодження дій, усунення перешкод їхньої взаємодії, однакової нормативно-правової регламентації тих чи інших відносин або більшості з них. Визначення попередніх умов свідчить про об'єктивну можливість об'єднання держав, унаслідок чого вони отримують змогу задовольняти потреби та інтереси, які не могли реалізувати через національну правову систему – це дає підставу для організаційних дій щодо формування міждержавно-правової системи. На цій стадії відбувається узгодження головних правових засад функціонування такої системи з універсальними міжнародними принципами та нормами.

На стадії наближення національних правових систем, зокрема до регіональних міждержавних правових систем, здійснюється попередня адаптація, яка є процесом досягнення правових вимог, необхідних для входження в міждержавну правову систему і які є обов'язковою передумовою визнання держави учасницею відповідної організації. Відбувається пристосування внутрішньодержавного законодавства до правових стандартів, які містяться в джерелах міжнародного права, насамперед, міжнародно-правових договорах, укладених державами-учасниками.

Отже, правова адаптація має важливе значення не тільки для ефективності інтеграційних процесів, але й для досягнення взаємоузгоджених відносин у межах єдиного правового поля. Для удосконалення цих процесів важливе значення має правильне застосування відповідних інтеграційних способів.

Третя стадія характеризується, передусім, дотриманням установлених процедур вступу в об'єднання, а після набуття статусу його члена – взяттям і виконанням усіх передбачених зобов'язань. Тут відбувається повна адаптація національної правової системи до правового поля міждержавного об'єднання [11].

Отже, світові інтеграційні процеси опосередковуються правом. Виникнення та розвиток міждержавних відносин потребує єдиної для всіх учасників правової регламентації. Це приводить до виникнення нових правових інститутів, які мають наддержавний характер і у сукупності складають єдину міжнародну правову систему. Джерелом цієї системи виступає внутрішнє національне право держав, що взаємодіють. Але в процесі розвитку виникають самостійні джерела міжнародних правових положень, відбувається формування міжнародних правових галузей та інститутів. У сучасних умовах роль міжнародного права значно підвищилася [12]. Виникають нові форми взаємного впливу міжнародного та внутрішньодержавного права. Тісна співпраця держав спричинює необхідність єдиного регулювання міжнародних відносин та зближення національних правових систем.

Глобальна та регіональна правова інтеграція веде до інтернаціоналізації внутрішнього права держав. Особливо явно інтернаціоналізація відбувається у сфері конституційного права. Положення про права і свободи належать до світових, загальнолюдських цінностей та знайшли закріплення практично в усіх конституціях. Суть процесу інтернаціоналізації полягає у тому, щоб національна правова система, відображаючи світові правові цінності, почала набувати універсального характеру (за посередництва підвищеного впливу на внутрішню правову систему міжнародного права та правових систем інших держав).

Так, поява та розвиток Європейського Союзу є прикладом успішної спроби збереження впливу на універсальному рівні держав одного регіону в умовах глобалізації. За ступенем інтеграції ЄС наближається до конфедеративної форми правового устрою регіонального об'єднання. При цьому його розвиток відбувається шляхом збільшення кількості повноважень центральних органів європейського інтеграційного об'єднання у сферах зовнішньої політики та економіки, а також розвитку елементів наддержавності. У випадку протиріччя норми права ЄС мають пріоритет перед нормами національного права [13].

Наднаціональний характер ЄС проявляється у праві його органів видавати обов'язкові для держав-членів та їхніх громадян владні акти прямого застосування, що мають пріоритет перед внутрішньодержавним правом, приймати рішення (по ряду питань) більшістю голосів, а не консенсусом. При цьому функціонери органів ЄС виступають в особистій якості, а не знаходяться на службі у держави свого громадянства.

Примат норм права ЄС над нормами національного права держав-учасниць підтверджується європейською судовою практикою.

У зв'язку із цим слід вказати основні ознаки європейського права:

- верховенство по відношенню до національних систем права держав-членів;
- пряма дія;
- інтегрованість у національні правові системи.

В сучасних умовах розвиток процесу міждержавної інтеграції дозволяє розвиватися національним системам не відокремлено один від одного, а використувати іноземний соціально-правовий досвід. Це допомагає уникнути численних помилок та вийти із кризового стану, спрямувати розвиток системи на правильний, прогресивний шлях [14].

ВИСНОВКИ

Таким чином, міждержавна правова інтеграція виступає необхідною умовою ефективної міжнародної співпраці. Її розвиток викликаний необхідністю упорядкування міждержавних відносин з метою створення та підтримки стабільного світового порядку та міжнародної безпеки. Основною причиною виникнення та розвитку процесу міжнародної правової інтеграції виступає розширення та поглиблення економічних зв'язків і, як результат, поява наднаціональних утворень (транснаціональних корпорацій), діяльність яких не може регулюватися засобами та способами лише однієї правової системи. Як ще одну причину даного рівня правової інтеграції слід вказати посилення зовнішніх проблем та необхідність їх вирішення (екологічна проблема, проблема боротьби із міжнародною злочинністю, проблема забезпечення міжнародної безпеки, до складу якої входять забезпечення ядерної та інформаційної безпеки, незаконна міграція та ін.). Ця причина є універсальною та обумовлює появу як міждержавної, так і внутрішньодержавної інтеграції.

Вищенаведене дозволяє зробити висновок про становлення та розвиток інтеграційного права ЄС як системи, що має високий рівень організації, та його активному впливі на національні правові системи. Регіональна правова інтеграція стала основою зближення національних правових систем та виникнення системи більш високого, наднаціонального рівня.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Тиркус Ю. С. Теоретичні засади дослідження процесів політичної інтеграції / Ю. С. Тиркус // Вісник СевНТУ. Серія: Політологія. – 2014. – № 145. – С. 100–104.
- [2] Быкова Е. В. Современные процессы сближения и размежевания основных правовых систем / Е. В. Быкова. – Москва : Юрлитинформ, 2012. – 232 с.
- [3] Егоров А. Е. Правовая интеграция и ее содержание / А. Е. Егоров // Государство и право. – 2006. – № 6. – С. 74–84.
- [4] Хірсін А. В. Концептуальний зміст правової інтеграції: сучасні дискусії та шляхи конструктивного діалогу / А. В. Хірсін // Юридичний вісник. – 2014. – № 30. – С. 52–57.
- [5] Правові системи сучасності : навч. посіб. / [відп. ред.: Ю. С. Шемшученко]. – Київ : Юридична думка, 2012. – 492 с.
- [6] Політологічний словник : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [за ред. М. Ф. Головатого та О. В. Антонюка]. – Київ : МАУП, 2005. – 792 с.
- [7] Sartori G. Concept misformation in comparative politics / G. Sartori // The American Political Science Review. – 1970. – Vol. 64. – № 4. – С. 1033–1053.

- [8] Правова доктрина України : у 5 т. Т. 1: Загальнотеоретична та історична юриспруденція / [ред.: О. В. Петришин]. – Харків : Право, 2013. – 976 с.
- [9] Яковюк І. В. Правові основи інтеграції до ЄС: загальнотеоретичний аналіз : монографія / І. В. Яковюк. – Харків : Право, 2013. – 760 с.
- [10] Марченко М. Н. Государство и право в условиях глобализации / М. Н. Марченко. – Москва : Проспект, 2009. – 400 с.
- [11] Луць Л. Правова інтеграція: загальнотеоретична характеристика / Л. Луць // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2004. – № 39. – С. 79–85.
- [12] Кулапов В. Л. Теоретические основы правовой интеграции : монография / В. Л. Кулапов, Е. Г. Потапенко. – Москва : Юрлитинформ, 2011. – 184 с.
- [13] Хаустова М. Г. Проблема організаційно-правового забезпечення гармонізації законодавства України до законодавства Європейського Союзу / М. Г. Хаустова // Проблеми законності. – 2013. – № 121. – С. 12–29.
- [14] Интеграционное право в современном мире: сравнительно-правовое исследование : монография / [отв. ред.: С. Ю. Кашкин]. – Москва : Проспект, 2015. – 416 с.

REFERENCES

- [1] Tyrkus, Y. S. (2014). Theoretical basis of the study of processes of political integration. *Bulletin of SevNTU. Series: Politics*, 145, 100–104.
- [2] Bykova, E. V. (2012). *Modern processes of convergence and disengagement major legal systems*. Moscow: Yurлитinform.
- [3] Egorov, A. E. (2006). Legal integration and its content. *State and Law*, 6, 74–84.
- [4] Khirsin, A. V. (2014). Conceptual content of the legal integration: contemporary discussions and the way of constructive dialogue. *Law Herald*, 30, 52–57.
- [5] Shemshuchenko, Yu. S. (Ed.). (2012). *Legal systems of the present*. Kyiv: Yurydychna Dumka.
- [6] Golovaty, M. F., & Antonyuk, O. V. (Eds.). (2005). *Political dictionary*, Kyiv: MAUP.
- [7] Sartori, G. (1970). Concept misformation in comparative politics. *The American Political Science Review*, 64(4), 1033–1053.
- [8] Petryshin, O. V. (Ed.). (2013). *The legal doctrine of Ukraine. General theoretical and historical jurisprudence*. Kharkiv: Pravo.
- [9] Yakovuk, I. V. (2013). *Legal bases of integration into the EU: General theoretical analysis*. Kharkiv: Pravo.
- [10] Marchenko, M. N. (2009). *State and law in the conditions of globalization*. Moscow: Prospect.
- [11] Luts, L. (2009). Legal integration: General theoretical description. *Bulletin of Lviv University. Legal Series*, 39, 79–85.
- [12] Kulapov, V. L., & Potapenko, E. G. (2011). *Theoretical foundations of legal integration*. Moscow: Jurlitinform.
- [13] Haustova, M. G. (2013). The problem of organizational and legal provision of harmonization of Ukrainian legislation to the legislation of the European Union. *Problems of Legality*, 121, 12–29.
- [14] Kashkin, S. Yu. (Ed.). (2015). *Integration law in the modern world: A comparative legal study*. Moscow: Prospect.

Марина Геннадіївна Хаустова

Кандидат юридичних наук

Доцент кафедри теорії держави і права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

61024, вул. Пушкінська, 77, Харків, Україна

Марина Геннадьевна Хаустова

Кандидат юридических наук

Доцент кафедры теории государства и права

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

61024, ул. Пушкинская, 77, Харьков, Украина

Maryna G. Khaustova

Candidate of Juridical Science

Associate Professor of the Department of Theory of State and Law

Yaroslav Mudryi National Law University

61024, 77 Pushkinska Str., Kharkiv, Ukraine

Рекомендоване цитування: Хаустова М. Г. Правова інтеграція: теоретичний аспект / М. Г. Хаустова // Вісник Національної академії правових наук України. – 2018. – Т. 25. – № 1. – С. 192–203.

Suggested Citation: Khaustova, M. G. (2018). Legal integration: The theoretical aspect. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 25(1), 192–203.

Стаття надійшла / Article arrived: 27.02.2018

Доопрацьовано / Revised: 27.03.2018

Схвалено до друку / Accepted: 04.04.2018